

*Рєпіна Світлана Олегівна,
студентка факультету економіки;
Тростянська Карина Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики,
обліку та економічної інформатики;
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Економічне середовище в сучасному світі дуже швидко змінюється і поява нових, непередбачуваних ризиків, таких як введення широкомасштабних карантинних обмежень у зв'язку з появою вірусу COVID-19 змушує переглядати основні принципи функціонування звичних нам систем. Розвиток економіки країни – це складний багатоплановий процес, що включає, в першу чергу, розвиток суспільних відносин, тож вплив внутрішніх та зовнішніх факторів тут проявляється найбільш помітно.

План стратегічного розвитку економіки держави зазвичай складається на тривалий період часу, наприклад, наприкінці 2019 році був розроблений проект, який визначав основні напрями діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а відповідно і пріоритети та напрями розвитку економіки країни в цілому протягом 2020 – 2024 років [7]. А уряди високорозвинених країн, таких як Франція, Німеччина та Великобританія, оновлюють плани стратегічного розвитку економіки майже кожного року згідно з вимогами зовнішнього економічного середовища відповідно коректуючи шляхи та інструменти досягнення зазначених цілей [1].

Не дивлячись на те, що теоретично, стратегії економічного розвитку будь-якої країни повинні враховувати можливість адаптації під значні зміни внутрішніх та зовнішніх умов, ситуація кінця 2019 – початку 2020 року, коли через введення карантинних обмежень більшість підприємств виявилися нездатними не лише виконати заплановані державою плани, але і підтримати свою фінансову стабільність, показала необхідність модернізації основних принципів стратегічного планування. Згідно даних міжнародного інформаційного агентства «Reuters» у першому кварталі 2020 економіка практично кожної країни світу зазнала значного скорочення, наприклад економіка Німеччини скоротилася на 10,1%, Франції – на 9,7%, Великобританії – на 20,4%, а економіка США скоротилася аж на 37%. Країни з перехідним типом економіки перенесли вплив зовнішніх факторів більш спокійно, зміни не перевищувала 10%, наприклад, в Україні зменшення склало – 7,7%, що пояснюється меншою залежністю від зовнішнього ринку ніж у вище зазначених країнах [3]. У зв'язку з цим, за відносно короткий проміжок часу, розроблені раніше стратегії економічного розвитку втратили свою актуальність, якщо раніше основним завданням даного плану було досягнення неперервного економічного зростання, то зараз – уникнення

подальшого падіння в короткостроковій перспективі та поступове повернення до фінансового стану початку 2019 року – в довгостроковій.

Стратегічний розвиток економіки країни базується на злагодженій роботі бюджетно-податкової, грошово-кредитної, промислової та політики міжнародної торгівлі, відповідних важелів та інструментів державного регулювання, серед яких, в свою чергу, особливе значення відіграють фінансові інструменти, до яких відносяться: податки та збори, цінні папери, грошові зобов'язання, санкції, страхові поліси, кредитні договори та інші види ринкового фінансового продукту [1]. На сьогоднішній день одним з найбільш важливих фінансових інструментів є кредитний договір, як на внутрішньодержавному так і на міжнародному рівні, саме цей інструмент дає можливість урядам держав та окремим підприємцям частково стабілізувати свій фінансовий стан у короткі терміни.

Згідно даних інформаційного агентства «Bloomberg» на боротьбу з наслідками пандемії у світі вже виділено 12,3 трлн. дол., більшість з яких представлені у вигляді державних кредитів. Також, країни G-20 до кінця 2020 року планують вкласти сумарно 5 трлн. доларів у світову економіку (на даний момент фактично виділено 4.5 трлн. від запланованої суми) в рамках цілеспрямованої податково-бюджетної політики, економічних заходів та гарантійних схем для боротьби з соціальними, економічними фінансовими наслідками пандемії. А лідери ЄС вже готують пакет заходів стимулювання економіки, що включає в себе і надання кредитів для країн, які його потребують [5]. Крім того, в більшості країн світу відбувся перерозподіл фінансових коштів на вирішення першочергових завдань: зменшення поширюваності вірусу, розробка вакцини, модернізація медичної сфери тощо, що сприяло зменшенню фінансування інших напрямів діяльності. У зв'язку із стрімким зростанням кількості заяв щодо отримання державної підтримки уряди держав вимушені впроваджувати відповідні обмеження: за рахунок зміни нормативів відбору лише незначна частка підприємців отримують фінансову допомогу (половина або повна сума надається на умовах повернення та оформлюються як кредитні договори), а інші вимушені брати комерційні кредити за менш вигідними умовами. Проте, все ж таки є певні відмінності між сферами розподілу державної фінансової допомоги у різних країнах. Наприклад, сенат США на початку 2020 року затвердив пакет допомоги на суму 2 трлн. доларів США. Майже всі кошти були направлені на соціальну підтримку населення: кожен американець отримав 1200 доларів з додатковими виплатами в розмірі 500 доларів на дитину. Безробітним додатково виплачується 2400 доларів в місяць. На медичну та наукову сферу, уряд США додатково виділив 127 млрд. доларів. Проте, державна допомога власникам компаній та фірм майже не змінилася порівняно з попереднім роком і була недостатньою. Розвиваючи міжнародне співробітництво, уряд США і Федеральний банк готові виділити приблизно 3,5 трлн. доларів для надання підтримки іншим державам у боротьбі з пандемією.

На відміну від США, для стратегічного розвитку економіки країни урядом Канади в цьому році було виділено 52 млрд. дол. у вигляді прямої підтримки для приватних осіб і компаній і 55 млрд. у тимчасових відстрочках їх поточних виплат. Канада – одна із небагатьох країн, у якій було надано право

підприємцям не сплачувати податки та збори на час карантинних обмежень. Крім того, щоб підтримати працівників і допомогти підприємствам зберегти своїх співробітників, уряд прийняв закон про введення додаткової допомоги з надзвичайних ситуацій (CERB). Ця оподатковувана пільга вже зараз приносить 2000 доларів США за місяць працівникам, які втрачають свої доходи в результаті пандемії COVID-19. Не дивлячись на значні втрати з часткової відміни податків та зборів, в довгостроковій перспективі урядом передбачена стабілізація державної економіки [2].

Уряд Німеччини виділив понад 750 млрд євро на подолання негативного впливу на економіку від пандемії, з них 550 млрд надали Державному банку Німеччини на видачу кредиту підприємствам для підтримання їх фінансового стану. Схожим чином діяв уряд Великобританії, який також оголосив про надання позики підприємствам, яким загрожує банкрутство та про надання тримісячної відпустки за іпотечними платежами для позичальників, постраждалих від COVID-19. Крім того, уряд відмовився від податку на нерухомість за кордоном на цей фінансовий рік. Одночасно Банк Англії заявив, що створить нову кредитну лінію для постраждалих підприємств [4].

Ситуація в Італії значно відрізняється від наведених вище, бо після введення карантинних обмежень було оформлено 40000 штрафів за порушення порядку, і ці кошти надійшли в державний бюджет, у той час як уряди інших країн, навпаки, мінімізували доходи від штрафів. Всього на боротьбу з наслідками епідемії було виділено 25 млрд євро, з них 10 мільярдів на підтримку зайнятості, 3,5 млрд – на зміцнення системи охорони здоров'я, а інші – як гарантії за кредитами малому і середньому бізнесу, постраждалому від кризи. На даний час італійці можуть призупинити виплати за іпотечними кредитами, якщо криза позначилася на їхньому бізнесі [8].

Влада Франції призупинила виплату ренти і оплату комунальних послуг для деяких компаній та певний час виплачувала фінансову допомогу працівникам, які втратили роботу. Крім того, з бюджету було виділено 300 млрд євро для надання кредитів підприємствам.

В Іспанії на боротьбу з наслідками карантинних обмежень було сумарно виділено 200 млрд євро. З них 117 млрд євро надійшло від держави, а решта – від приватних компаній. При цьому, більша частка цієї суми пішла на кредитування підприємців, а ось на соціальну підтримку коштів було не достатньо [8].

Уряд Китаю ще з самого початку пандемії швидко адаптував фінансову систему під тогочасні умови. Спочатку виділили 15,93 млрд доларів США на підтримку населення та бізнесу, а через декілька днів Центральний банк Китаю вжив стимулюючих заходів у розмірі 79 млрд доларів, щоб допомогти економіці країни та скоротив резервні вимоги для банків, для кредитування підприємств, що втратили фінансову стабільність [2].

Державна підтримка Австралії вводилася декількома етапами, перший з яких вводився для огороження економіки від впливу спалаху коронавірусу в розмірі 11,4 млрд дол. США, частина з яких пішла на модернізацію сфери охорони здоров'я та контроль зовнішніх кордонів. На другому етапі

фінансування в розмірі 83,3 млрд доларів було витрачено на соціальну допомогу та відстрочення виплат за кредитами на шість місяців.

Схожим чином зробив уряд Індонезії, який на першому етапі виділив 727 млн доларів США для підтримки споживчих витрат і туризму в країні, а потім другим етапом виділив ще 8,1 млрд доларів США для подальшої підтримки економіки в період спалаху COVID-19. Переважна частина коштів другого етапу використовувалася для кредитування підприємств та для надання 30% знижки на корпоративний податок протягом наступних шести місяців [2].

Для зменшення негативного впливу на економіку в Тайланді було виділено 20,6 млрд дол. США, частина з яких пішла на соціальну допомогу а частина – для видачі пільгових кредитів під 2% річних підприємцям. Проте, порівняно з іншими країнами, дані кредитні умови є не вигідними та можуть в майбутньому призвести до нездатності суб'єктів розрахуватися за боргами.

У Малайзії, економіка якої майже повністю залежить від туристичної сфери, державна фінансова допомога склала 4,8 млрд дол. США. Майже усі ці кошти були витрачені на підтримку бізнесу та соціальну сферу. Усі туристичні агентства, готелі, авіакомпанії та торгові центри отримали 15% знижки на щомісячні рахунки за електроенергію протягом півроку. Більшість компаній, що надали відповідну заявку, були звільнені від податків до серпня, а працівники, що втратили роботу або були безпосередньо задіяні в боротьбі із пандемією отримали додаткові кошти.

Урядом Білорусі було розроблено план дій щодо мінімізації негативного впливу на економіку, що включав відстрочення виплат за податковими та кредитними зобов'язаннями [8].

Уряд України за перші 9 місяців 2020 року на боротьбу з наслідками пандемії виділив з державного бюджету 11,6 млрд грн (408,4 млн дол. США) та ще 2,87 млрд грн (97,8 млн дол.) було виділено місцевими органами влади та іншими економічними суб'єктами [6]. Здебільшого, кошти були направлені на підтримку медичної сфери: придбання необхідного обладнання, медикаментів, часткову модернізацію лікарень, забезпечення умов для проведення ізоляції хворих людей тощо. Частина коштів була направлена на підтримку населення, частка з виділеної суми була розподілена між пенсіонерами, чії доходи менше 177 доларів та багатодітним сім'ям. Крім того, було введена відстрочка сплати боргів та відсотків за ними для позичальників, чий фінансовий стан значно погіршився. Державна фінансова допомога підприємцям залишилася майже така ж сама, як і до пандемії, лише трохи збільшилася грошова сума, передбачена для державного кредитування підприємств, проте вимоги державних служб щодо можливих позичальників зросли. Це можна пояснити дефіцитом бюджету, адже ще до введення повномасштабного карантину уряд країни надав заяву на отримання фінансової допомоги у МВФ. Але не дивлячись на це, за розробленою програмою по частковому безробіттю, робітникам надається тимчасова грошова допомога.

Проаналізувавши підходи до стабілізації економіки країн світу за допомогою фінансових інструментів, можна зробити висновок, що кожен з них має як недоліки так і переваги. В даній ситуації, основною метою для влади

кожної з держав було мінімізувати можливі фінансові втрати, що в цілому, на даний момент, вдалося досягти кожній з них, проте, в перспективі, країни, що підтримують державний бюджет за рахунок зменшення видатків на підтримку бізнесу, можуть опинитися у стані кризи, і навпаки, уряди що приділяють значну увагу підтримці підприємств – в майбутньому зможуть повністю стабілізувати свій фінансовий стан.

Список використаних джерел

1. Communication from the commission. Europe – 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
2. Coronavirus bailouts: Which country has the most generous deal. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/business-52450958>.
3. Coronavirus impact on financial markets and economies. Retrieved from: <https://www.reuters.com/article/us-china-health-global-markets-graphic-idUSKBN20028H>.
4. Coronavirus: How much will it cost the UK. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/business-52663523>.
5. Here's How Much Money Countries Have Pledged for Virus Relief. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-05/here-s-all-the-cash-asian-nations-have-pledged-for-virus-relief>.
6. Оперативна інформація про видатки на боротьбу з COVID-19. URL: https://public.tableau.com/profile/ua.gov.covid19#!/vizhome/COVID-19UKRAINE/COVID_19
7. Стратегічний план діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на 2020-2024 роки. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8994a235-a0f3-4b25-a42c-45bc7ac034dd&title=StrategichniiPlanDiialnostiMinisterstvaRozvitkuEkonomiki-TorgivliTaSil'skogoGospodarstvaUkrainiNa2020-2024-Roki-aktualizovanii->
8. Які заходи для підтримки економіки вводили в різних країнах у зв'язку з коронавірусом? URL: <https://tass.ru/info/8088363>.